

Bioetika, simpozij

Slovensko
filozofsko
društvo

Zbornik povzetkov

Ljubljana

4.-5. 12. 2008

Bioetika

Simpozij Slovenskega filozofskega
društva

ZBORNİK POVZETKOV

Bioetika

Simpozij Slovenskega filozofskega društva

Zbornik povzetkov.

Odgovorni urednik: Luka Omladič

Založnik: SLOVENSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO

Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana

Zanj: Luka Omladič

Prelom in oblikovanje: Božidar Škvarč

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

17.023.33(082)

SLOVENSKO filozofsko društvo. Simpozij (2008 ; Ljubljana)

Bioetika : zbornik povzetkov / Simpozij Slovenskega filozofskega društva, [Ljubljana, 4.-5. 12. 2008]. - Ljubljana : Slovensko filozofsko društvo, 2008

ISBN 978-961-92573-0-2

1. Gl. stv. nasl.

242894848

Četrtek 4. 12. 2008 (Cankarjev dom)

Dr. Borut Ošljaj: Bioetika in filozofija	8
Dr. Ante Čović: Razvoj bioetike od principalizma do pluriperspektivizma	9
Dr. Janez Juhant: Bog je gospodar življenja	10
Dr. Cvetka Hedžet Tóth: Albert Schweitzer – optimistični etični nazor	11
Dr. sc. Hrvoje Jurić: V. R. Potter i bioetika u jugoistočnoj Europi	13
Dr. Bogomir Novak: Postantropocentrično odpiranje prostora bioetike	14
Dr. Boris Vezjak: Genitalije ali življenje: o neki bioetiški dilemi stoika Epikteta	15
Dr. Anton Mlinar: Obveščeni pristanek in kompromis v bioetiki	16
Urh Grošelj, dr. med., MA (Bioet): Bioetika in medicina	17
Dr. Friderik Klampfer: Moralni status zigot in zgodnjih embrijev v luči polemik o raziskavah na embrionalnih matičnih celicah	19
Dr. Igor Pribac: Bioetika in medicinska etika: sestava komisij	20

Petek 5. 12. 2008
(Filozofska fakulteta, stavba Aškerčeva 1,
predavalnica 009)

Dr. Olga Markič: Nevroetika	22
Dr. Sašo Dolenc: Kulturna pogojenost etičnih dilem v znanosti	23
Sara Köleš: Mesto ekološke misli v filozofiji	23
Miloš Pahor: Vprašanje evtanazije danes	24
Dr. Luka Omladič: Je prenatalna diagnostika drugačna?	25

ČETRTEK 4. 12. 2008
(Cankarjev dom, dvorana M1)

Moderatorja: dr. Borut Ošljaj in dr. Luka Omladič

Dr. Borut Ošlaj

Bioetika in filozofija

Referat se osredotoča na problematične vidike bioetike tako kot se ti kažejo iz stališča filozofije in na tej osnovi nakaže možno produktivno vlogo filozofije, ki bi lahko pripomogla h konsolidaciji bioetike kot znanstvenega področja.

Kot prvi vidik njene problematičnosti obravnavamo specifično obliko interdisciplinarnosti bioetike, kot drugi pa odsotnost etike iz njenega raziskovalnega območja. V nadaljevanju obravnavamo sodobno razdvojenost bioetike med biomedicinsko na eni in univerzalno etiko bivajočega na drugi strani ter pokažemo, da razdvojene podobe bioetike ne smemo vzeti preveč zlahka; denimo kot nekakšno porodno težavo novega področja vednosti in prakse ali celo kot nekaj naključnega. Problem njene razdvojenosti namreč ni zrasel na njenem zelniku, temveč izhaja iz dveh temeljnih oz. arhetipskih simbolnih drž človeške kulture kot take, in ki ju ta, od samega začetka njenega razvoja, ponuja kot možni in vse do danes nezdružljivi vrednostni orientaciji v svetu mišljenja in delovanja. Gre za razliko med tehniko in etiko, ki je večji del zgodovine človeštva zarisovala različne, med seboj pretežno neodvisne poti; danes, prav znotraj bioetike, pa se je nepričakovano in povsem nepripravljena znašla na isti poti in se zaostrila do skrajnih meja.

Dr. Ante Čović

Razvoj bioetike od principalizma do pluriperspektivizma

Izlaganje će pružiti povijesni prikaz nastanka i razvojnih preobrazbi bioetike. Povijest bioetike bit će izložena u tri razvojne faze, pri čemu će se razvojne preobrazbe pratiti usporedno na predmetnom i metodološkom planu. Bioetika je u prvoj fazi predmetno bila usmjerena na zdravstvenu skrb i biomedicinske znanosti, dok ju je u metodološkom pogledu obilježavao principalizam, odnosno neposredna moralna refleksija. U drugoj fazi predmetno područje bioetike proširuje se na društveni i politički kontekst zdravstva i biomedicinskih znanosti, dok se u metodološkom pogledu bioetika uzdiže na višu razinu etičke refleksije (etički pluralizam) i interdisciplinarnosti. U aktualnoj fazi razvoja bioetika predmetno obuhvaća, uz zdravstvo i biomedicinu, život u cijelosti i opće uvjete njegova održanja (ekologija), problematiku znanja i povijesne uloge znanosti uopće kao i filozofijskopovijesna razmatranja o prijelomu epoha. Na metodološkom planu razvija se koncept pluriperspektivizma, koji nastoji povezati perspektive egzaktnih i normativnih znanosti s tzv. kulturnim perspektivama i tako uspostaviti jedinstveni obrazac orijentacijskog znanja.

Dr. Janez Juhant

Bog je gospodar življenja

Življenje je do nedavna imel v posesti edinole Bog. Zdaj je gospodstvo nad življenjem prevzel tudi človek, saj na podlagi današnjih iznajdb znanosti lahko posega v samo življenje, ga preoblikuje, ukinja. Kant v svojem spisu *Zum ewigen Frieden* (Na poti k večnemu miru) izpostavlja, da se mora vladar zavedati, da je prevzel službo, »ki je prevelika za človeka, upravljal bo namreč z najsvetejšim, kar ima Bog na zemlji, tj. s človekovo pravico in mora (zato) stalno paziti, da pri tem ne bi stopil preblizu božjemu zrklu.« (Kant 1964:207-BA 27) Zato naj bi se vladajoči zavedal svoje človeške omejenosti in naj bi si ne utvarjal, da si lahko prilasti božje gledanje. Človek ostaja torej človeško omejen in si ne sme prilastiti absolutne presoje. Na področju človekovega življenja je treba biti še posebno iznajdljiv, moder, preudaren: treba je zagotoviti spoštovanje človeškemu življenju in pretehtati odločitve v skrbnem dialogu z vsemi vpletenimi – pri čemer je dialoški partner posebno nemočni (spočeti, prizadeti, stari, onemogel) človek. Dialog pa je nujen tudi zaradi dolgoročnosti vseh inovacij, saj mora človeštvo prevzeti odgovornost za posledice svojega delovanja, ki jih prinaša vsak poseg. Teologija nas danes v tem smislu spodbuja k distanci do prevelike grabežljivosti in nas spodbuja k uravnoteženem uporabljanju človeških telesnih, duševnih in duhovnih sposobnosti in vseh njihovih sadov.

Dr. Cvetka Hedžet Tóth

Albert Schweitzer – optimistični etični nazor

Svoje etične nazore, ki jih povzema v oznako spoštovanje do življenja, razume Albert Schweitzer kot etiko predanosti življenju in njegova volja in hotenje, ki sta izrazito optimistična, čeprav izhajata iz pesimističnega spoznanja, ga vsak trenutek ohranjata budnega glede najbolj etičnih vzgibov življenja. Za te vzgibe je sodobna kultura postala preveč nedovzetna, in ker je v kulturi najbistvenejša njena etična razsežnost, kot taka predstavlja po Schweitzerju tudi možnost etične dovršitve znotraj družbe. Vsak duhovni in materialni napredek vključuje določen kulturni pomen in volja do kulture je univerzalna volja do napredka, ki je predvsem v etičnem potrjevanju sveta in življenja.

Schweitzer sam opozarja, da njegova filozofija mnogo dolguje Schopenhauerju in Nietzscheju s tem, da po njunem vzoru razume etiko kot obnašanje iz naše notranje nujnosti. Ta etika stremi k dovršitvi osebnosti in pri tem upošteva vso svetovno bit in življenje v njej, ki sta v času njegovega življenja že začeli kazati vse poteze ogroženosti. Z optimizmom skuša razširjati etiko sočutja (Mitleid) v etiko spoštovanja do življenja, ki zajema tako sočustvovanje (Mitleiden), soveselje (Mitfreude) kot tudi sostremljenje (Mitsstreben). Praktična filozofija s tem dobiva veljavo in ne samo da etika postaja vedno pomembnejša – v marsičem je še pomembnejše vprašanje odnosa med teorijo in prakso, njuna enotnost, ki je bila Schweitzerjev življenjski program. Vedno znova se Schweitzer sprašuje, kaj je »resnično temeljno načelo etičnega«, in poudarja, da gre pri etiki po

njegovem za »etiko predanosti in etiko samoizpopolnjevanja«. Še tako popolna individualna etika ne zadošča, če ne dosega temeljev svetovne biti in življenja v njej. Etika, za katero se zavzema Schweitzer, je nekaj dejavnega, kot odgovornost, ki nima meja, skratka kot neomejeno razširjena odgovornost, ki jo je Schweitzer tudi konkretno živel v afriških pragozdovih v Gabonu.

Posamezna dejstva iz Schweitzerjevega življenja, ves njegov eskapizem, kažejo, da je zelo pozorno negoval dovezetnost in odprtost za elementarnost in celotno dogajanje v svoji bližini. Prepovedal si je otopeti, kar mu je omogočala kar najintenzivnejša dejavnost na različnih področjih; tako so bili glasba, teologija, filozofija in medicina kot trajni oporniki njegove drže, da ni otopel in da je negoval plemenitost kot nekaj naravnega in elementarnega vse do konca življenja.

Dr. sc. Hrvoje Jurić

V. R. Potter i bioetika u jugoistočnoj Europi

Usprkos još uvijek postojećim tendencijama sužavanja pojma bioetike na (bio)medicinsku ili čak kliničku bioetiku, jasno je da bioetika danas objedinjuje rasprave o mnogo širem spektru pitanja, od biomedicinskih do globalno-ekoloških. Širenje predmetnog područja bioetike rezultat je uvida o isprepletenosti problema s kojima se u tehno-znanstvenom dobu suočava čovjek, i onih problema koji se tiču i drugih živih bića, te prirode u cjelini. Uvid o problemskoj isprepletenosti (i isprepletenosti samih odnosa unutar svijeta živoga) doveo je do umrežavanja različitih znanosti, djelatnosti i ne-znanstvenih pogleda, što poznajemo pod imenom multi-, inter- i trans-disciplinarnosti, te pluriperspektivizma. No, bioetika se ne bi smjela zadovoljiti pukim mehaničkim okupljanjem različitih disciplinarnih i svjetonazorskih pogleda, nego bi trebala težiti zbiljskoj integraciji, izradi jedinstvene platforme za raspravu o etičkim problemima vezanima uz život u svim njegovim oblicima, stupnjevima, fazama i pojavnostima. Razvijanje ovih početnih premisa zadaća je integrativne bioetike. U izvršenju te zadaće neizbježno je osvrnuti se na djelo Van Rensselaera Pottera, budući da se njegova ideja bioetike i razvoj njegove bioetičke misli uvelike podudara s onim što bioetika općenito znači, te s njezinim povijesnim mijenama: od trenutka kad je skovao izraz "bioetika", preko utemeljenja tzv. mostovne bioetike, do njezina sadržajnog preformuliranja i proširivanja u tzv. globalnoj bioetici. Namjera ovog izlaganja je da pokaže na koji način koncept integrativne bioetike pronalazi poticaj i uporište u Potterovu djelu, osobito u kontekstu razvijanja projekta bioetičke suradnje u području jugoistočne Europe.

Dr. Bogomir Novak

Postantropocentrično odpiranje prostora bioetike

V prispevku o postantropocentrični filozofski tematizaciji bioetike razvijamo posledice ugotovitev frankfurtske šole marksizma in še posebej Habermasove kritike naturalizma. Pokažemo, zakaj novoveški antropocentrizem absolutnega subjekta, ki je privedel do instrumentaliziranega, funkcionalističnega uma še ni odpiral prostora zanjo. Gre za antropološke lastnosti gospodstva enodimenzionalnega človeka kot agresivnega subjekta, ki so: enodimenzionalno mišljenje v smislu racionalne instrumentaliziranosti, imperialna, avtokratska kultura kolonizacije življenja, enosmerna komunikacijska strategija dobim – izgubiš, (samo)volja do moči, akumulacija kapitala in materialnih dobrin, konfliktnost, t. j. konkurenčni boj s hipertekmovalnostjo, ekspanzionistični-eksplozivni model delovanja (po zvijačnosti uma), posledica vsega tega pa je upor narave kot sredstva. Človek zaman poskuša doseči gospodstvo nad (svojo) naravo s pomočjo zvijačnosti uma, ki se navsezadnje vselej obrne zoper njega. Nekateri misleci kot so Lewis, Fukuyama celo diagnosticirajo konec človeka. Gospodstvo zlorablja bioetiko.

Šele nova, celostna paradigma znanosti, ki nasproti mehanicistični (naturalistične, tehnicistične), ki izhaja iz decentriranega subjekta odpira prostor uveljavljanja bioetike. V tabeli navajamo še naslednje lastnosti obvladovanja nasproti gospodstvu: odprt, dinamično uravnotežen multifunkcionalni človek, racionalna samoomejitev – avtokorekcija, komunikacijska interakcija, načelo izboljševanja kakovosti življenja, dela in šole, konvivialna tehnika, človek v sožitju z (an)organsko naravo, empatično znanje. Bioetiko se na različne načine opredeljuje. Za nas je to etika sožitja, sodelovanja in preseganja 'sebičnega gena'.

Dr. Boris Vezjak

Genitalije ali življenje: o neki bioetiški dilemi stoika Epikteta

Stoiški filozof Epiktet v svojih *Diatribah* (1, 2, 25) poroča o nekem atletu, ki je tvegaval svoje življenje, če si ne bi dal odrezati svojih obolelih genitalij. Namesto medicinskega posega se je vendarle odločil za smrt, za genitalije namesto življenja, za smrt namesto za vrnitev v gimnazij. Epiktet takšno odločitev toplo pozdravlja. Kakšno težo ima opuščanje medicinske pomoči v antiki in kako razložiti moralno legitimacijo odločitve za smrt v takšnem primeru? V čem je izvorna situacija kaj drugačna od modernih kontekstov zavestne opustitve zdravljenja (ali zdravniškega posega) s strani pacienta, ki takšno pomoč iz nekih partikularnih razlogov odklanja, kot v primeru nedavne vesti o zavrnitvi operacije s presaditvijo srca s strani 13 letne deklice, ki se je s tem zavestno odločila, da se poslovijo od življenja? Je Epiktet, v skladu s stoiško moralno teorijo, postopal razumno in katere kontekstualne razloge v prid racionalnosti take odločitve navaja ali jih moramo navesti sami, da bi razumeli njegov slavospev nekastriranemu atletu? Ter, nenazadnje, ima takšna zavestna odločitev za odklonitev medicinskega posega status dejanja samomora?

Dr. Anton Mlinar

Obveščeni pristanek in kompromis v bioetiki

Obveščeni pristanek, kakor prevajam angleški neologizem informed consent, je v razmeroma kratki zgodovini sodobne biomedicinske etike postal ena njenih osrednjih vsebin. Vsebinsko izvira iz negativne izkušnje poskusov na ljudeh, ki so jih med drugo svetovno vojno zaradi vojaških interesov opravljali nemški zdravniki, formalno pa se teorija obveščene pristanka sklicuje na »dejanje popolnega razkritja in popolnega razumevanja« (Beauchamp, 2003: 1277), ki edino ustreza dostojanstvu človeške osebe. Ta pomen obveščene pristanka je deloma povezan z rojstvom bioetike v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja. Že Helsinška izjava (1964) je pokazala, da idealna oblika OP, kot sta si ga zamislila avtorja Nürnberškega kodeksa (1947), ni uresničljiva in da je treba ustvariti prostor raziskovanja, ne da bi se izgubila prvotna ideja brezpogojnega spoštovanja človekove avtonomije. Tako deklarativna etika kot tudi teoretična refleksija o obveščene pristanku pa ob različnih možnosti redefinicije obveščene pristanka opozarjata na skušnjava dvojne lojalnosti zdravnika/raziskovalca, v kateri se v različnih kompromisnih oblikah privolitve izgublja prvotna ideja. Teoretiki so soglasni, da je vsakršno zniževanje kriterija avtonomije, na primer 'vključenega' ali 'tihega' pristanka, 'pridobitve pacientovega podpisa', 'pripravljenosti sprejeti konstruktivne predloge' ipd. brez moralnega pomena. Med tema skrajnostma je odnos med zdravnikom in pacientom (med raziskovalcem in osebo, vključeno v raziskovanje), ki začneja z minimumom in kot proces stremi k verodostojnosti humanuma v medicini in biomedicinskem raziskovanju. V prispevku pa želim izpostaviti tudi dejavnik t. i. znanstvene kulture ter z njo pogojenega vpliva znanosti oziroma znanstvenega pragmatizma na etično refleksijo.

Urh Grošelj, dr. med., MA (Bioet)

Bioetika in medicina

Medicina je v zadnjih nekaj desetletjih doživela nekatere radikalne spremembe, ki so temeljito prevetrile njeno 2500-letno hipokratsko tradicijo, posegajoč v jedro odnosa med zdravnikom in bolnikom. Te spremembe so povzročile, da se je predvsem v anglosaksonskem svetu iz tradicionalne medicinske etike (v glavnem kot poklicne zdravniške deontologije) v začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja začela razvijati nova veda – bioetika. Ta se ni omejila zgolj na novo (bio)medicinsko etiko (s prelomnim delom *Principles of Biomedical Ethics* avtorjev Childressa in Beauchampa, 1979), pač pa od svoje prve definicije dalje (Van Rensselaer Potter, 1970) ni skrivala širših, čeprav pogosto nerealiziranih ambicij. Razvoj bioetike (in z njo medicinske etike) v neanglosaksonskih delih zahodnega sveta, se pravi tudi v Sloveniji, je bil pogosto precej manj prevratniški. Tu je tradicionalna medicinska etika (deontologija) novosti sprejemala zlagoma in zadržano, pogosto tudi ne v celoti, in s tem uspela ohraniti precej svoje stare podobe.

Med razlogi za prekinitve s hipokratsko tradicijo v medicini velja omeniti predvsem spremembo odnosa med zdravnikom in bolnikom, drastičen razvoj novih tehnologij in zmožnosti ter vprašanje razporejanja omejenih sredstev.

Spremenjeni odnos med zdravnikom in bolnikom se kaže predvsem z osamosvojitvijo bolnika in s tem prenosom odločanja na bolnika. Tradicionalno je bil ta odnos paternalističen, oblikovan

asimetrično in navpično. Zdravnikova dolžnost je bila iskati, kar je dobro za bolnika, brez upoštevanja njegove volje ali želja. Od bolnika se je pričakovalo poslušnost in pasivnost. Spremenjeni odnos je prinesel osamosvojitev bolnika, ki je postal avtonomen partner zdravniku v procesu odločanja. Prišlo je do premika prvenstva v odnosu iz zdravnikove dobrotelosti (angl. beneficence) na avtonomijo bolnika (angl. autonomy). V medicinski praksi je najpomembnejša novost pravica do informiranega soglasja bolnika pred posegom (angl. informed consent).

Drastičen razvoj novih tehnologij in zmožnosti v medicini po drugi svetovni vojni ni povzročil le bistveno večje učinkovitosti sodobne medicine, pač pa tudi nastanek vrste novih etičnih dilem, v glavnem v zvezi z začetkom (in/)ali koncem življenja. Omogočeno ni bilo le vzdrževanje vitalnih funkcij (dializa, umetna respiracija, defibrilacija, parentalna prehrana), pač pa je prišlo do razvoja tehnologij, ki so omogočile manipulacijo z začetki človekovega življenja (gensko inženirstvo, IVF, prenos zarodkov, prenatalna diagnostika, v zadnjem času terapija z matičnimi celicami). Posledice se že kažejo kot daljnosežne, z vplivom na širše družbeno dogajanje.

Predvsem v zadnjem desetletju pa je precej pozornosti pritegnilo vprašanje pravičnega razporejanja omejenih sredstev v medicini. Načelo pravičnosti (angl. justice) bo s staranjem prebivalstva in rastočim razkorakom med zmožnostmi medicine in možnostmi plačnika v prihodnje le še čedalje bolj aktualno.

Dr. Friderik Klampfer

Moralni status zigot in zgodnjih embrijev v luči polemik o raziskavah na embrionalnih matičnih celicah

Razvozanje človeškega genoma in odkritje totipotentnosti embrionalnih matičnih celic sta vzbudila novo upanje milijonom bolnikov po vsem svetu, hkrati pa dala nov zagon že malce upehani razpravi o moralnem statusu človeških zigot in zgodnjih embrijev. Samooklicane moralne avtoritete so pohitele z opozorili, da bi že s samo uporabo 'odvečnih', kaj šele z ustvarjanjem novih embrijev izključno v namene raziskovanja nedopustno okrnili njihovo človeško dostojanstvo, predstavniki oblasti pa so slednje nemudoma vzeli v bran in tovrstnim raziskavam nadeli (pre)tesen zakonodajni jopič.

Moralna obsodba raziskav na embrionalnih matičnih celicah pa se opira na vrsto po premisleku spornih, a le redko problematiziranih metafizičnih in etičnih podmen. V svojem prispevku se kritično lotevam treh takih domnev: (i) da so zigote potencialno odrasle človeške osebe, (ii) da jim ta dragoceni potencial sam po sebi zagotavlja polnovreden moralni status ter (iii) da jih zato ne bi smeli obravnavati izključno kot sredstvo za druge, najsi bo še tako plemenite cilje in smotre. V nasprotju s tem dokazujem, da s stališča plavzibilne metafizike in etike človeške osebe (i) nikoli nismo bili človeške zigote, (ii) (tudi če bi sprejeli, da človeške zigote in zgodnji embriji so potencialne človeške osebe) zgolj potencial za lastnost, od katere je odvisen poln moralni status, še ne zadošča zanj, in (iii) (tudi če bi sprejeli, da človeške zigote in zgodnji embriji uživajo določeno moralno varstvo), njihova uporaba (in uničenje) v raziskovalne namene ne kršita prepovedi instrumentalizacije človeških oseb.

Dr. Igor Pribac

Bioetika in medicinska etika: sestava komisij

O pomenu poimenovanj, kakršna so zdravniška etika, medicinska etika, biomedicinska etika in bioetika, ni enotnega mnenja. V strokovni literaturi avtorji pogosto uporabljajo enega od omenjenih izrazov, ne da bi svojo izbiro pojasnili in utemeljili. A tudi če pustimo ob strani »drobne« definicijske finese in se strinjamo, da vsi ti izrazi označujejo isto področje etičnih vprašanj, vznikne vprašanje matičnosti discipline. Gre za večdisciplinarno vedo, kakor trdijo mnogi, ali za disciplino, ki jo lahko uvrstimo v prepoznavno disciplinarno področje? In če drži slednje, v katero? Odgovora na to vprašanje sta vsaj dva: medicina in filozofija in zdi se, da je odnos med njima težko dojeti paritetno.

PETEK 5. 12. 2008
(Filozofska fakulteta, stavba Aškerčeva 1,
predavalnica 009)

Moderator: dr. Igor Pribac

Dr. Olga Markič

Nevroetika

Razvoj nevroznanosti v preteklih dveh desetletjih je pripeljal do točke, ko raziskovanje delovanja možganov ne ostaja le raziskovanje znotraj laboratorijev, ampak ima potencialno velik vpliv tako na človekovo samopodobo kot tudi na družbo. Pokazala se je potreba po interdisciplinarnem raziskovanju etičnih vprašanj, kjer bi poleg nevroznanstvenikov in zdravnikov sodelovali še filozofi, etiki, pravniki in družboslovci. Leta 2002 so novo področje raziskovanja imenovali »nevroetika«. Ker se nevroznanost, podobno kot genetika, ukvarja z biološkimi temelji človeka, se nevroetika delno prekriva z že uveljavljenima bioetiko in biomedicinsko etiko. V prispevku bomo pokazali, da je kljub temu delnemu prekrivanju nevroetiko smiselno obravnavati kot posebno področje. Opredelili bomo njeni poddisciplini, t.j. etiko nevroznanosti in nevroznanost etike in predstavili glavna vprašanja, s katerimi se ukvarjata.

Dr. Sašo Dolenc

Kulturna pogojenost etičnih dilem v znanosti

Kakšen vpliv ima lahko verska ali kulturna pripadnost na znanstveno delo? V ZDA ljudje praviloma nasprotujejo raziskavam na matičnih celicah, po drugi strani pa nimajo nič proti poljedelski biotehnologiji. Novodobna duhovnost, ki je razširjena po Evropi, se boji poseganja v harmonijo narave, zato biotehnologiji nasprotuje. V tretjem velikem kulturnem modelu današnjega sveta (azijski tip duhovnosti), poseganje v domeno božjega ter narave nima takšne teže kot na Zahodu. Okviri razmišljanja so tam drugačni, zato ni pomembnejšega kulturnega nasprotovanja biotehnologiji.

Sara Koleč

Mesto ekološke misli v filozofiji

Prispevek poskuša misliti mesto, s katerega se postavlja etika narave, ki vključuje mnogovrstnost etik okolja, ekoloških moral in poskusov utemeljevanja pravic nečloveških živali. Pokaže kako etika narave spregleda radikalno in nezvedljivo zgubo, ki se ji napredovanje razuma nikakor ne more izogniti, in tako ostaja zavezana razsvetljenskemu projektu, s tem pa veri v človekovo posebno mesto v svetu. Zato prispevek predlaga vrnitev k misli Darwina, da bi njegovo sporočilo zajeli v sami srži.

Miloš Pahor

Vprašanje evtanazije danes

V svoji predstavitvi podajam najprej splošen precep o evtanaziji, o njenem pomenu, ter Hipokratovi prisegi, katere glavno načelo še vedno opredeljuje sodobno medicinsko etiko in njene kodekse. V uvodu nakažem glavne argumente za in proti evtanaziji, ki so prisotni v današnjih razpravah. V nadaljevanju sledi predstavitev podatkov ravnanj ob koncu življenja na Nizozemskem ter študijo primerjave omenjenih praks pri šestih evropskih državah. S tem želim pokazati na sporno vlogo argumentov spolzke strmine, ki opozarjajo na to, da bi legalizacija prostovoljne evtanazije privedla do povečanja števila neprostovoljnih evtanazij ali celo do pojava prisilne evtanazije. Tretji del svoje razprave pa posvečam statusu, ki ga ima evtanazija v Sloveniji in obravnavi nekaterih stališč predsednika Komisije Republike Slovenije za medicinsko etiko.

Dr. Luka Omladič

Je prenatalna diagnostika drugačna?

Etični problemi medicinske diagnostike morda niso tako v ospredju bioetičnih razprav kot nekatera druga področja medicine (res je sicer, da je bilo s priljubljeno ameriško televizijsko serijo o zdravniku diagnostiku dr. Houseu to področje nekoliko približano širšemu občinstvu) in jih lahko v grobem razdelimo na tri skupine. Razmeroma tehnično vprašanje invazivnosti diagnostičnega posega – torej vprašanje zdravstvenega tveganja, ki ga prinaša določena diagnostična metoda; vprašanja prisilne diagnostike in socialne stigme v primeru diagnosticiranja nekaterih nalezljivih bolezni; vprašanja psihološkega vpliva na pacienta ob diagnosticiranju izredno hudih in neozdravljivih bolezni.

Po drugi strani se zdi področje prenatalne diagnostike – diagnostike človeškega embria in fetusa ter poteka nosečnosti – izpostavljeno burnejšim debatom o vrednotah medicine. Tako vsaj dve močno različni ideološki poziciji iz različnih vidikov trdita, da je prenatalna diagnostika »drugačna«. Katoliška doktrina je do nje močno skeptična (»Prenatalna diagnostika, ki ne pozna moralne zadržanosti, če jo uporabi za sprejetje slučajno potrebnega zdravljenja še nerojenega otroka, postane pogosto priložnost za predlaganje in izvajanje splava ...«, enciklika Evangelij življenja) ali odkrito nasprotna (»Prenatalna diagnostika, je v velikem nasprotju z moralno postavo, če glede na rezultate razmišlja o možnosti, da izzove splav«, Listina zdravstvenih delavcev Papeškega sveta za pastoralo zdravstvenih delavcev). Iz drugi strani argumente proti prenatalni diagnostiki najdemo

tudi pri teorijah hendikepiranosti ali v »disability studies« - te namreč nekaterih diagnoz, ki se postavljajo v prenatalni medicini (npr. Downov sindrom) ne razumejo kot bolezni ali invalidnosti, temveč kot družbeno stigmatizirano »drugačnost«. Diagnostiko in posledično izločanje diagnosticiranih embrijev to stališče vidi kot varianto evgenike in vsiljevanja večinske podobe o človekovem telesu.

Sam zavračam obe takšni interpretaciji prenatalne diagnostike. Prenatalna diagnostika sicer prinaša določene specifične etične dileme, a vendar ni v temelju različna od ostalih metod in bi bilo napačno, če bi jo kot takšno obravnavali v medicinski praksi. Tudi številni »običajni« postopki zdravljenja merijo na odstranitev ali izločitev poškodbe, bolezni ali karakteristike, ki bi pomenila »hendikepiranost«, pa se glede njih ne postavlja dilema o negativnih posledicah za tiste ljudi, ki so na takšen način že nepovratno hendikepirani. Drugi del naše argumentacije se naslanja na naše stališče o »etični nevtralnosti« abortusa: preprečitev rojstva ne zmanjšuje vrednosti tistih, ki so živi.

Filozofski simpozij

Bioetika

Ljubljana, 4.-5. december 2008

Cankarjev dom (dvorana M1) in Filozofska fakulteta
Univerze v Ljubljani

Organizacija

Programski odbor

Luka Omladič (predsednik)

Borut Ošljaj

Organizacijski odbor

Luka Omladič (predsednik)

Božidar Škvarč

Finančna podpora

Slovensko filozofsko društvo Oddelek za filozofijo FFUL

Agencija za raziskovalno dejavnost RS

Prelom

Božidar Škvarč

www.sfd-drustvo.si